

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

— Εἶσαι βέβαιος ὅτι σοῦ εἶπαν εἰς τοῦ Σαρμάτη ; ἠρώτησα κάπως ἔκπληκτος τὸν ὑπηρέτην.

— Μάλιστα. Ἦλθε πρὸ ἐνὸς τετάρτου ὁ ὑπηρέτης καὶ μου εἶπε ὅτι εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ πᾶτε, ἀπεκοίθη ἐκεῖνος φυσικώτατα ὡς γνωρίζων ὅτι ἤμουν πολὺ συνδεδεμένος μετὰ τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν.

— Καλά...

Ἔλαβα τὸν πῖλον μου καὶ ἐξῆλθα ἀμέσως ἀπορῶν. Ἡ πρόσκλησις αὕτη με ἔβαλεν εἰς πολὺν πειρασμόν. Καθ' ὁδὸν ὁλονὲν ἐσκεπτόμην πῶς ὁ Γεώργιος ἐδύνατο νὰ με κράζῃ ἀφοῦ ἐγώ, μόνος ἐγώ, ἐγνώριζα ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔπρεπε νὰ εἶνε μακρὰν, πολὺ μακρὰν ὁ σιδηρόδρομος ποῦ τὸν μετέφερε, καὶ τὸν ἐχώριζεν ὁλονὲν μετὰ ἄλματα, μετὰ ἀπειρίαν διαστήματος ἀπὸ φίλους, ἀπὸ σύζυγον, ἀπὸ οἰκογένειαν.

Πῶς τὴν ἡμέραν τὴν κρίσιμον τῆς ἀποφάσεως εὕρισκετο εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ διὰ τί με ἔκραζε, μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω καὶ ἤρchiσε νὰ με καταλαμβάνῃ ἀνησυχία, μία δυσπιστία καὶ ἕνας φόβος πρὸ τοῦ ἀγνώστου, πρὸ τοῦ ἀκατανοήτου.

Ἦμεθα φίλοι, φίλοι παιδικοὶ μετὰ τὸν Γεώργιον. Εἰς τὸ σχολεῖον μικροὶ ὅταν ἦμεθα, αὐτὸς ἐπροστάτευε τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν νευρικότητά μου ἀπὸ τὴν ἰσχὺν καὶ ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν συντρόφων μας καὶ αὐτὸς μοῦ ἐχρησίμευε καὶ μετέπειτα ὡς ἀναψυχὴ μετὰ τὴν εὐθυμίαν καὶ τὴν ζωτικότητά του εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν μου χαύνωσιν.

Διότι ἡμεθα δύο χαρακτῆρες ἀντίθετοι ἐντελῶς, αὐτὸς ὁ πλήρης παθῶν, ὁ ῥιπτόμενος εἰς περιπετείας, ὁ διψῶν ἀπολαύσιν — καὶ ἐγώ ὁ νευρασθενικός, μετὰ τὰς χρονίας ἀσθενείας τῆς θελήσεως, μετὰ τὸν αἰώνιον πεσιμισμόν τῆς σκέψεως.

Μετὰ ὅλην τὴν σχετικὴν πτωχείαν τοῦ ἐγχεφάλου του καὶ μετὰ ὅλην τὴν βαθεῖαν περιφρόνησιν τὴν ὁποίαν τρέφω εἰς ὅποιον δὲν γράφει

στίχους ἢ δὲν συνθέτει μουσικὴν, ὁ ἄνθρωπος αὐτός, ἴσως καὶ ἐκ συνηθείας ἀπλῆς μοῦ ἐπεβάλλετο διὰ τὰς ἀντιθέσεις του ἀκριβῶς, καὶ μοῦ ἐνέπνεε σεβασμόν, μοῦ ἐνέπνεε ζήλιαν ὡς νὰ τὸν ἡσθάνομην ἀορίστως εὐτυχέστερόν μου, ἡσυχώτερον εἰς τὸν περίπατον τῆς ζωῆς.

Τελευταίως εἶχε μεταβληθῇ πολύ. Ἐν ἀπὸ τὰ πάθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πάντοτε ἐπῆρχοντο ἐπ' αὐτοῦ ὡς θύελλαι, τὸν εἶχε καὶ πάλιν προσβάλει. Ἦτο, ἂν δὲν σφάλλω, τὸ πρῶτον ἢ τὸ δεύτερον μετὰ τὸν γάμον του—ἦτο δύο ἔτη νυμφευμένος—καὶ τὸν εἶχε καταλάβει ὁλόκληρον τὴν φορὰν αὐτήν. Εἶχεν ἐρωτευθῇ μίαν ἰταλίδα ἀοιδόν, διερχομένην τῆς πόλεως, καὶ εἶχε γοητευθῇ ἐκ τῶν δύο μεγάλων ὀφθαλμῶν, ἐκ τῶν μυστηρίων καὶ τῆς τέχνης τῆς σαρκὸς τῆς. Κἄτι τι σκοτεινότερον, κἄτι τι ὑλιστικὸν τὸν ἔσυρε τυφλῶς πρὸς αὐτήν, τὸν ἔδενε, τὸν καθίστα παράφρονα καὶ λησμονῶν σύζυγον, λησιμονῶν οἰκογένειαν, εἶχε ἀποφασίσει νὰ φύγῃ μαζύ της.

Ἐπὶ ἡμέρας ἤδη ἐκράτει μαζύ μου σιωπὴν· ἡ εὐθυμία του ἡ πολλὴ εἶχε πέσει ὡς ἂν ἐντρέπετο, καὶ μόνον προχθές μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ πλέον μοῦ τὸ εἶχεν ὁμολογήσει.

Ἐπροσπαθοῦσα νὰ τοῦ ἀντιλέξω, νὰ τοῦ ἀποδείξω πόσον ἦτο ἐγκληματικὴ ἡ πρᾶξις του, νὰ ἀφυπνίσω εἰς τὴν κεφαλὴν του τὴν εἰκόνα τῆς συζύγου του, ἐνὸς ἀγγέλου ἀφωσιωμένου καὶ ἀγαπῶντος, τοῦ τέκνου του, ἐπροσπαθοῦσα νὰ τὸν ἀποτρέψω, ἂν καὶ ἤξευρα τὸν χαρακτῆρα του, ἂν καὶ ἤξευρα τὴν μανίαν καὶ τὴν παραφροσύνην, τὴν ὁποίαν τὰ πάθη ἐκαλλιέργουν ἐντὸς του, ἂν καὶ ἤξευρα τὴν ἐπιρροὴν τὴν ὁποίαν ἡ γυνὴ αὕτη εἶχεν ἀποκτήσει ἐπὶ τῆς σαρκὸς του...

Προσέκρουσα πρὸ πλήρους σχεδίου φυγῆς, τὸ ὁποῖον εἶχε συμφωνήσει μετὰ τῆς ἐρωμένης του. Θὰ ἔφευγε, ὡς ἔλεγε, χθὲς τὸ ἑσπέρας μὲ ἄλλο ἀτμόπλοιο καὶ θὰ συνηνητῶντο εἰς Κέρκυραν. Ἀπὸ ἐκεῖ θὰ ἐτηλεγράφει τῆς συζύγου του ἀπλῶς ὅτι κάποια σπουδαία ὑπόθεσις τὸν εἶχεν ἀναγκάσει νὰ ἀναχωρήσῃ ἐσπευσμένως. Βραδύτερον θὰ τῆς ὡμολόγῃ τὴν φοβερὰν ἀλήθειαν. Ἄλλως τε ἐκεῖνη ἦτο ἄγγελος—μοῦ εἶπε εἰλικρινῶς μὲ ἀσυνείδητον κυνισμόν—καὶ ἦτο ἀδύνατον νὰ ὑποπτευθῇ τίποτε.

—Ἐπειτα θὰ ἐπιστρέψω, μοῦ ἔλεγε, προσπαθῶν νὰ ἀπατήσῃ καὶ αὐτὸς τὸν ἑαυτὸν του. Θὰ ἐπιστρέψω γρήγορα, θὰ τὴν ἀφήσω αὐτοῦ. Ἄλλ' εἶνε ἀδύνατον τώρα νὰ ἀναχωρήσῃ μόνη, καὶ ἀδύνατον νὰ τὴν ἐγκαταλείψω.

Καὶ ἔρρευσαν τὰ δάκρυα—κἄτι δάκρυα παράξενα, τὰ ὁποῖα ἀνέβλυζον πάντοτε μὲ τὴν ἐλαχίστην αἰτίαν ἀπὸ τὰ κατεργάρικα μά-

τια του καὶ ἐκύλιον εἰς τὰς εὐρώστας ἀνδρικὰς ἐρυθρὰς παρειὰς καὶ ἔσταζον ἀπὸ τὴν πλουσίαν γενειάδα του, καὶ τὰ ὅποια ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας συνείθιζε. Ἀγνοῦ διατί εἰς τὸ γιγάντειον ἐκεῖνο σῶμα τὰ αὐτόματα καὶ εὐκόλα ἐκεῖνα δάκρυα μοῦ ἐξήγειρον ἕνα αἶσθημα ὑψίστης περιφρονήσεως.

Καὶ πῶς τότε, ἀφοῦ ὅλα ἦσαν ἔτοιμα, ἀφοῦ ἔπρεπεν ἤδη νὰ εὐρίσκεται πολὺ μακράν, συνηνωμένος μετὰ τῆς συνενόχου του, πῶς μὲ ἐκάλει εἰς τὴν οἰκίαν του;... Μοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐννοήσω.

Ἐννόησα πληρέστατα, ὅταν εἰσερχόμενος εἰς τὴν θύραν τῆς ἐπαύλεώς του, ὅπου ἐκαλοκαίρευε μετὰ τῆς οἰκογενείας του, εἶδα τὴν κίνησιν τῶν ὑπηρετῶν, καὶ ἀντίκρυσα τὸν γηραιὸν ἱατρὸν τοῦ χωρίου, ὅστις μοῦ εἶπε, μὲ τὴν φωνὴν του τὴν ἐξερχομένην κατ' εὐθείαν ἀπὸ τῆς κοιλίας :

— Τὸ ἐμάθατε βέβαια ! Ὁ Γεώργιος πεθαίνει. Τὸ ἄλογο τὸν ἔρριψε εἰς τὸ Κακὸ μονοπάτι ἐπάνω στοὺς κρημνούς, ἐνῶ ἐπήγαينه. Ἄν θέλετε, πηγαίνετε νὰ τὸν ἰδῆτε μέσα.

Καὶ δὲν τὸ εἶχα σκεφθῇ ! Τότε μόλις ἀνελόγισθην ὅτι μόνον ὁ θάνατος ἐδύνατο νὰ τὸν ἀναχαιτίσῃ τοῦ σχεδίου του.

Εἰσῆλθα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Γεωργίου,

Τὸ πρῶτον πρᾶγμα, τὸ ὅποιον μοῦ προσέβαλε τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ μ' ἔκαμε νὰ αἰσθανθῶ ἄποιον παράξενον συναίσθημα, ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Γεωργίου, γονυπετὴς πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ κατακοίτου καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς κλαίοντας, μὲ κλαίοντα τὰ χεῖλη, μὲ κλαῖον τὸ σῶμα ὅλον ἐν θλίψει, ἐν ὀδύνῃ ἀπεριγράπτῃ.

Ὅλον τὸ μικρὸ τῆς σῶμα, γυναικὸς ὡραίας καὶ ἀφελοῦς, γυναικὸς γεννημένης δι' ἀφοσίωσιν καὶ δι' ἔρωτα, γυναικὸς ἐκ τῶν παλαιῶν ἐκεῖνων των συνδεομένων διὰ θανάτου ὅπως καὶ διὰ ζωῆς μὲ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς καρδίας των—ἐφαίνετο ὡς στερούμενον τότε ζωῆς, ὡς ἀπολεσθὲν εἰς τὸ ἄμετρον τῆς ἐπελθούσης δυστυχίας.

Εἶχεν ὑπανδρευθῇ ἐξ ἔρωτος τὸν Γεώργιον καὶ ἐκεῖνος εἰς στιγμὴν εἰλικρινοῦς ἀλλὰ παροδικῆς ἀγάπης, εἶχεν ἀποφασίσει τὸν γάμον—καὶ τυφλῶς εἶχε ἀφοσιωθῇ εἰς αὐτόν, τοῦ εἶχε παραδόσει ἐν ἀφελείᾳ τὴν καρδίαν της ὁλόκληρον, ὁλόκληρον τὴν ἐμπιστοσύνην της, μαζὺ μὲ τὸ σῶμα της, ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ γάμου.

Τὸν ἐθαύμαζε ὀλίγον τὸν σύζυγόν της καὶ τὸν ἡγάπα πολὺ, καὶ ἐκαυχᾶτο δι' αὐτόν, ἀνύποπτος πάντοτε, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς, μέχρι τῆς τορινῆς καταστροφῆς, ἣ ὅποια τὴν εἶχεν ἐκμηδενίσει.

Εἰς τὸν κρότον τῆς θύρας ἔρριψεν ἐν βλέμμα πλανώμενον εἰς ἐμέ, καὶ κατώρθωσε νὰ μὲ ἀναγνωρίσῃ.

— Ἄ, εἴσθε σεῖς, — εἶπε χαμηλοφώνως. — Σὰς θέλει ὁ Γεώργιος. Πεθαίνει. . .

Καὶ ἡ φωνὴ τῆς ἐσβέσθη, καὶ ἐστράφη πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἀναίσθητον, κλαίουσα.

Ἡ λύπη τῆς γυναικὸς ἐκείνης τῆς ἀτυχοῦς μου ἐκίνησε οἶκτον καὶ τὰ δάκρυά τῆς τὰ πολλὰ μου ἔδωσαν ἀμυδρὰν τὴν αὐτὴν αἰσθησιν ἀκριβῶς τῆς περιφρονήσεως, τὴν ὁποίαν ἤσθανόμην καὶ εἰς τὰ δάκρυα τοῦ συζύγου τῆς.

Ἦρχισα νὰ λυποῦμαι τὴν ἀνυποψίαν τῆς καὶ ἤρχισε κάποια ἀντίθεσις θλιβερώς κωμικὴ νὰ συνδυάζεται εἰς τὸν νοῦν μου.

Ἐπλησίασα πρὸς τὸν ἐτοιμοθάνατον

Ὁ φίλος μου εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνοικτούς. Τὸ σῶμά του ἔκειτο ὡς ἐξηθρωμένον καὶ διεσπασμένον τῶν συνδέσμων τοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης, αἰμόφυρτον ὅλον, μὲ τὰ ἐνδύματα ὅλα λευκὰ ἐκ τοῦ ἀποξηρανθέντος πηλοῦ, μὲ κηλίδας ἐυθροφαίους.

Ἡ πυκνὴ γενειὰς ἦτο τώρα περίλυπος.

Ὅταν μὲ εἶδε, οἱ ὀφθαλμοί του οἱ μεμεθυμένοι, οἱ πεπληρωμένοι πυρετοῦ ἐκ τῶν ἐρεθιστικῶν ἐνέσεων τὰς ὁποίας τοῦ εἶχε κάμει ὁ ἱατρὸς ὅπως ἐπιμηκύνῃ ἐπ' ὀλίγας ὥρας τὴν ζωὴν του, ἀνεζωογονήθησαν.

— Νερό, εἶπε μὲ σιγαλὴν φωνήν.

Καὶ ὅταν ἡ δυστυχὴς ἐξῆλθε πρόθυμος πρὸς ζήτησιν ὕδατος, ἐκεῖνος κράζων με διὰ τῶν ὀφθαλμῶν πάντοτε, διότι κανέν ἄλλο μέρος τοῦ σώματός του τοῦ τελευτασμένου δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἐκφράσῃ μὲ κινήματα τὰς συναισθήσεις του :

— Σὲ ἤθελα γιὰ μία τελευταία χάρι, μου εἶπε.

Καὶ ἐγὼ χωρὶς νὰ δύναμαι νὰ συγκινηθῶ ἐντελῶς, μὲ μόνον τὸ αἶσθημα τῆς περιεργείας εἰς τὴν καρδίαν, τοῦ ὑπέβαλα διακρίπτων αὐτὸν σχεδὸν ἀποτόμως μίαν ἐρώτησιν, ἡ ὁποία μου ἔβασάνιζε πρὸ πολλοῦ τώρα τὸν νοῦν.

— Ἐπεσεσ ἀπ' τὸ ἄλογο, ἐνῶ ἐπῆγαινες νὰ φύγῃς ; τὸν ἠρώτησα.

Μὲ ἐκύταξε μὲ προσοχήν, μὲ κάποιαν βλακειάν.

— Ναί, μου εἶπε. Ἐπρεπε νὰ προφθάσω, ἄλλως θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ τὴν συναντήσω. Προσέκρουσα εἰς ἓνα κορμὸν δένδρου, ἐνῶ ὁ ἵππος μου ἄφριζεν ἐκ τοῦ δρόμου, καὶ ἀντινάχθη, κάτω εἰς τὸν κρημνόν. Πεθαίνω.

Ἦσθάνθην τώρα πλέον τὴν παραδοξότητα τῶν γεγονότων, τὰ

ὁποῖα ἀπό τινος μὲ περιστοιχίζον, ποιόν τινα οἶκτον διὰ τὸν θνήσκοντα.

— Σὲ ᾔθελα νὰ σοῦ ἀναθέσω τὴν ἐπίδοσιν αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς. Εἶνε δι' ἐκείνη τὴν δυστυχισμένην. Αὐτὴ δὲν ᾔξευρε τίποτε· δὲν ἔχει οὔτε διὰ τὸ ταξεῖδι. Πρέπει νὰ τὴν προφθάσῃ ἡ ἐπιστολὴ εἰς τὴν Κέρκυραν. Μοῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ τὴν στείλῃς; Πρέπει νὰ τὴν στείλῃς!

Ἐγὼ τὸν παρετήρουν ἔκπληκτος. Πῶς λοιπόν, ἐκείνην ἐνθυμεῖτο τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμήν, — τὴν ἐπίσημον;

Καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπαντήσω...

Ἐκεῖνος δὲν ἐνόησε.

— Τί, δὲν θὰ μοῦ ἀρνηθῇς αὐτὴν τὴν χάριν, ἐπανελάβε. Ἐγὼ εἶχα ἀγωνίαν, ὡς ποῦ νὰ ἔλθῃς, εἶχα ἀγωνίαν.

Δὲν ᾔξευρα πλέον τί ἔκαμνα. Ἔπεινα τὴν χεῖρα διὰ νὰ λάβω τὴν ἐπιστολήν.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ἠκούσθησαν τὰ βήματα τῆς ἐρχομένης δυστυχούς.

Ἐκεῖνος ἔσπευσε νὰ μοῦ ὑποδείξῃ διὰ τοῦ βλέμματος τὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἔσφιγγε εἰς τὰς χεῖρας, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἔλαμψαν ἀπὸ ἱκανοποίησιν καὶ εὐγνωμοσύνης.

Ἡ σύζυγος εἰσῆλθε.

— Θέλει ὁ Νίκας νὰ σὲ ἰδῇ.

— Ναί, ναί· φέρε μού τον.

Καὶ ὁ πατὴρ ἔσφιξε τὸν μικρὸν υἱὸν εἰς τὰς ἀγκάλας του, ἐνῶ ἡ σύζυγος ἔκλαιε κρυφὰ ὀπισθεν τῆς κλίνης.

Καὶ ἀπὸ τὸ κέντρον ἐκεῖνο τῆς ὁδύνης καὶ τοῦ θανάτου ἀγνοῶ πῶς ἀνεδίδετο κάποια εἰρωνία πικρά, κάποιον στοιχεῖον ἀπείρως κωμικόν, τὸ ὁποῖον μοῦ ἐφόρτωνε τὴν καρδίαν.

Καὶ ἦτο τῶνόντι ἀλλόκοτος ἡ θεὰ τῆς γυναικὸς ἐκείνης τῆς ἀνυπόπτου, τῆς πιστῆς, τῆς πεπεισμένης εἰς τὴν χρηστότητα τοῦ συζύγου της, ἡ ὁποία ἔκλαιε γιὰ τὸν θάνατόν του, ἓνα θάνατον τὸν ὁποῖον ἤρπασε ἐκεῖνος τρέχων εἰς τὴν ἐγκατάλειψίν της, εἰς τὴν φυγὴν, εἰς τὴν συνένωσίν του μετὰ τῆς ἀντιζήλου της, μετὰ τῆς κλεπτρίας τῆς εὐτυχίας της....

Καὶ τὰ δάκρυα καὶ οἱ ὀλοφυρμοὶ τῆς ἀνυπόπτου ἐξηκολούθουν νὰ κλονίζουν τὸν ἀέρα τοῦ δωματίου, ἐνῶ ὁ πατὴρ ἐφίλει τὸ τέκνον ἄνευ τύψεως, ἄνευ δισταγμοῦ, ἄνευ ἐλέγχου.

Ἡ ἀσυνειδησία ἡ τόσον διαφόρως, ἡ τόσον εἰρωνικῶς ἀντιτιθεμένη ὅλων τῶν προσώπων τῆς σκηνῆς αὐτῆς, μοῦ ἐγαργάλιζε ἀθέλητα τὴν εἰρωνίαν, ἓνα περιφρονητικὸν γέλωτα.

Μία ἄμετρος λύπη ἐκυρίευσεν τὴν ψυχὴν μολαταῦτα εἰς τὸ πέν-

θιμον ἐκεῖνο δωμάτιον καὶ τὸ κωμικόν, τὸ ὁποῖον ἀνεδίδετο σκληρῶς ἐκ τοῦ τόσου ψεύδους, ἦτο κωμικὸν νεκρώτιμον, κωμικὸν βρεγμένον μὲ δάκρυα.

*
* *

Ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ ἱατρὸς εἰσῆλθε πάλιν καὶ παρετήρησε τὸν σφυγμὸν τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ μορφή του, λιθίνη, με τὴν γαιώδη χροίαν, τίποτε δὲν ἐφάνερωσε καὶ μολοντοῦπο ὁ Γεώργιος ἐστέναξε.

— Ναί, ἱατρέ, δὲν μοῦ μένουν παρὰ λίγες στιγμαῖς, τὸ βλέπω.

Καὶ μία ἀγωνία ἐκ τῆς ἐκλείψεως τῆς ζωῆς καὶ μία μετάνοια, τίς οἶδε, μία ἄμετρος δίψα ἀγάπης τὸν ἐκυρίευσε. Ἐλαβε τὸν βραχίονα τῆς γυναικὸς του κινῶν μὲ ἀφορήτους πόνου· τὴν χεῖρα καὶ τὴν εἴλκυσε πλησίον του.

— Ἐκείνη τὸν παρετῆρει μὲ λατρείαν καὶ μὲ δάκρυα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐξήρχοντο τῶν ὀφθαλμῶν.

— Πεθαίνω τῆς εἶπε, πεθαίνω, Λίζα. Αἰσθάνομαι καὶ τι ποῦ σθύνει κάθε στιγμήν τὴ ζωὴ περισσότερο μέσα μου. . . Σὲ ἀφίνω στὸ κόσμῳ, καὶ εἶνε καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα μαρτύριά μου. ὦ ! θὰ μὲ λησμονήσης. Λίζα, γρήγορα. τὸ ἔξυρω, θὰ λησμονήσης τὴν ἀγάπην μας . . . Ἄλλ' ὅχι· δὲν θέλω. δὲν εἰμπορῶ νὰ βαστάξω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ὑποσχέσου μου, ἀγάπη μου, ὀρκίσου με, ὅτι θὰ μὲ ἀγαπᾷς πάντα.

Καὶ ἡ δυστυχὴς γυνή, ἡ ὁποία θὰ ἔδιδε τὴν ζωὴν της τὴν στιγμήν ἐκείνην δι' αὐτόν, τοῦ ὑποσχέθη γονυπετῆς, μὲ τὴν ζωὴν συντετριμμένην ἐντός της, μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγνότητα καὶ τὴν ἀγάπην πλημμυροῦσαν τὴν καρδίαν της . . .

Ἐδύνατο νὰ παραδώσῃ ὀλοκαύτωμα τὴν ζωὴν της διὰ τὸν σύζυγόν της, ὅπως ἔδιδε τὴν ἐλευθερίαν της καὶ ἡσθάνετο κάπως ὅτι, ὁ ὅρκος ἐκεῖνος ἐπὶ τῆς κλίνης τῆς νεκρικῆς, ἡ ὁποία ἔκρυπτε τόσα μυστήρια, ἄγνωστα δι' αὐτήν, ἦτο ὅρκος ἱερός, ὅρκος ἀπαράβατος.

Καὶ ὁ ἄμετρος γέλως, τὸν ὁποῖον ἡ καρδίᾳ μου ἡσθάνετο ἀφ' ὅτου εἰσῆλθον εἰς τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο, συνεκλόνει τώρα πολὺ τὸ δωμάτιον καὶ τὰ ἐπιπλα ὅλα ἐκάγχαζον μυκτηριστικῶς, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔξω ἡσθανόμην ὅτι παρετῆρει ἀδιάφορος καὶ τὴν σκηνὴν αὐτὴν ὅπως τόσας ἄλλας τῆς κωμωδίας τῆς ζωῆς.

Καὶ διὰ μίαν στιγμήν εἶδα ὅλον τὸ ψεῦδος τὸ ἀνθρώπινον, τὸ ἐξικνούμενον μέχρι τοῦ θανάτου, ὅλην αὐτὴν τὴν οἰκτρὰν κωμωδίαν τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ψευδομένης αἰωνίως, ἀσυνειδήτως, τῆς ἐκπνεύσεως μὲ ψεῦδος..

Καὶ ὁ φίλος μου μοῦ ἐφάνη ὡς μέγα σύμβολον τῆς πλαστότητος αὐτῆς τῆς ἀσυνειδήτου. Μήπως ἐπὶ τέλους ἦτο χειρότερος ἀπὸ

τοὺς ἄλλους καὶ μήπως εἰς τὰς συναλλαγὰς τῆς ἀνθρωπότητος ὀ-
λης, καθ' ὅλην τὴν πάροδον τῶν χιλιετηρίδων, ἡ κωμῳδία αὐτῇ
τῶν ὄντων ὑπῆρξεν ἄλλο παρὰ ἡ ἐξαπάτησις τῶν μὲν καὶ τῶν
ἄλλων ἢ προσποιήσις.

Καὶ διὰ μίαν στιγμήν μάλιστα ἐλυπήθην πολὺ τὸν θάνατον τοῦ
φίλου μου. Αὐτὸς ἐπὶ τέλους, ἐπιδέξιος ὑποκριτῆς εἰς τὴν σκηνὴν
τῆς ζωῆς, ἦτο ἐπαινετὸς διότι ἐδύνατο νὰ νικᾷ καὶ νὰ βαίνει ἐμ-
πρὸς καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ περισσότερα εἰς τὸν βραχὺν αὐτὸν περί-
πατον τοῦ βίου. Μήπως ἦτο ἀξία λύπης ἡ γυνὴ αὐτῇ, ἡ ἀσθενής,
ἡ εἰσελθοῦσα χωρὶς ὄπλα εἰς τὴν ζωὴν, μὲ τὸ δηλητήριον τῆς ἐμ-
πιστοσύνης καὶ τὴν ἀσθενεῖαν τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἀθωότητος;
Δὲν ἦτο τάχα ἀξία τῆς τύχης της, δὲν ἦτο ἐκ τῶν πλασμάτων
ἐκείνων τῶν ἀσθενῶν, τὰ ὅποια ἔρχονται εἰς τὸν κόσμον μόνον διὰ
νὰ χρησιμεύουν ὡς τροφὴ τῶν ἰσχυρῶν, ὡς μέσα μόνον εἰς τὴν
ἀνάπτυξιν τῶν ἄλλων, τῶν εὐνοουμένων ὑπὸ τῆς φύσεως...

Καὶ ἐνοχλούμενος ἀπὸ τὰς ἰδίας μου σκέψεις ἐξῆλθα τοῦ δω-
ματίου.

Ψυχορραγῶν ὁ φίλος μου μὲ εἶδε διερχόμενον καὶ μοῦ ἔκαμε
ἀναμνηστικὸν κίνημα διὰ τῆς κεφαλῆς. "Ἦθελε μίαν τελευταίαν
ὑπόσχεσιν. Τοῦ κατένευσα καὶ ἐξῆλθον ὡς ἀποπνιγόμενος.

Καὶ εἶδα μὲ μεγάλην μου ἐκπλήξιν ὅτι ὁ ἥλιος ἔλαμπε καὶ ὅτι
ὁ οὐρανὸς διέχυνε στιλπνότητα καὶ γαλήνην ἐπὶ φύσεως ἑορτα-
ζούσης.

Ἀθήνας, Σεπτέμβριος τοῦ 1895.

Ν. Δ. ΕΠΙΣΚΟΠΟΠΟΥΛΟΣ



Ἱατρικὸν συμβούλιον

— Καὶ πῶς τὸν ἄφησαν καὶ πέθανε, ἀφοῦ τοῦκαμαν ἱατρικὸν
συμβούλιον ἀπὸ τρεῖς γειτρούς;

— Μὰ ἴσα-ἴσα, γι' αὐτό· τί νὰ σοῦ κάμῃ ἓνας ἐναντίον τριῶν;